

Vēstures pētniecība ar arheologa metodēm.
Stundas konspekts

Temats	12. Vikingu laikmets
Starppriekšmetu saikne	
Sasniedzamie rezultāti (Li, ziņas, prasmes, kompleksais sniedzamais rezultāts, ieradumi)	Skolēni spēj atpazīt vikingu vizuālo materiālu un runāt par to; Skolēni prot saskatīt vikingu laikmeta sekas un to ietekmi tālākajā vēstures gaitā
Stundas mērķis (izzināmais jautājums, problēma, formulējums ietver personības attīstības aspektu)	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēns izprot jēdzienu vikingi un vikingu laikmets • Māk saskatīt kopsakarības vikingu darbībai Eiropā, pasaulē un Latvijas teritorijā • Izmantojot iegūtās zināšanas, spēj konstruēt viedokli par vikingu laikmeta cēloņsakarībām un ietekmi uz tālāko vēstures gaitu
Temata pamatinformācija (mācību saturs, t.sk. integrētais)	<p>Vikingi dzīvoja visā Skandināvijā (Zviedrijā, Norvēģijā, Dānijā), Islandē, Grenlandē, īsu brīdi Ziemeļamerikā, kā arī Baltijas jūras piekrastē (Latvijā, Igaunijā). Pasaules vēsturē vikingus pazīst kā nežēlīgus laupītājus un sirotājus, taču vikingi bija arī lietpratīgi kuģu būvētāji, bezbailīgi karotāji, gudri tirgotāji un čakli zemkopji.</p> <p>Vārda "vikingi" izcelsme nav īsti skaidra. Vikingi, tāpat kā vairums citu agrāko vai vēlāko gadsimtu piejūras reģionu iedzīvotāji, nodarbojās ar lauksaimniecību un zvejniecību. Sākotnēji vikingi savu jūras braukšanas prieku arvien vairāk papildināja ar laupīšanu, tomēr drīz tie atrada ienesīgu tirdzniecības ceļu no Rietumeiropas uz Tuvajiem Austrumiem, kuru vairākus gadsimtus pirms viņiem kontrolēja goti.</p> <p>Agrākā liecība par vikingu laikmeta sākumu ir par dāņu un norvēģu jūras sirotāju iebrukumu 793.g. Lindisfārnas klosterī, kas atradās Anglijas ziemeļu apgabalā Nortambrijā.</p> <p>Cēloņi vikingu sirojumiem meklējami gan Skandināvijas dabas apstākļos, gan sarežģītajā ziemeļģermāņu sabiedrības attīstības gaitā. Lai gan ziemeļģermāņi apdzīvoja plašas teritorijas, lauksaimniecībai piemērotu zemju tur bija maz. Pat mūsdienās Zviedrijā lauksaimniecībai piemēroti ir tikai 9%, bet Norvēģijā 3% zemju no kopējās teritorijas. Salīdzinājumā ar lauksaimniecību laupīšana, tirdzniecība un jaunu apmetņu vietu meklējumi solīja lielāku labumu.</p> <p>9. - 10. gs. Eiropas karaļņamos vairāku gadsimtu laikā bija jau uzkrājušās ievērojamas bagātības. Tās pašas par sevi jau bija vilinājums laupītājiem.</p> <p>Sirojumus sekmēja neparasti augstais kuģu būvniecības attīstības līmenis. Skandināvu kuģi tobrīd bija vislabākie Eiropā. Speciāli kuģi tika būvēti gan tirdzniecībai, gan laupīšanām. Viens no vikingu kuģu tipiem - snekja bija pilnveidota romiešu galleja. Tā bija lielāka izmēra un parasti aprīkota ar burām un ariem, tādēļ šie kuģi varēja pārvietoties arī bezvēja apstākļos vai pat virzīties pret vēju vai straumi. Vikingiem nebija zāģu, tāpēc viņi lietoja cirvjus un telļus, lai izgredtu dēļus ar izciļņiem, kurus kopā sanagloja ar dzelzs naglām. Būvniecībā izmantoja dažādus kokus, bet kuģa "mugurkaulam" jeb ķīlim – tikai ozolkoku. Kuģa priekšgalu rotāja kokgriezumi – kāda dzīvnieka galvas atveidojums.</p> <p>Vikingu ekspansija Eiropā un daudzos gadījumos tālu aiz tās robežām sākās 9. gadsimta sākumā un turpinājās apmēram līdz 11. gadsimta vidum. Vikingu laikmeta spilgtākie notikumi risinājās Eiropas rietumos un saistījās ar norvēģu un dāņu sirojumiem. Sākot ar 8. gs. beigām ziemeļnieku kuģi regulāri piestāja gan Anglijas, gan Francijas, gan Spānijas krastos. Tika izlaupītas pilsētas, ciemi, klosteri un baznīcas.</p>

Skandināvi pasauli būtībā bija "sadalījuši" savā starpā. Dāņi terorizēja Rietumeiropas un Anglijas piekrasti, bet norvēģi "specializējās" transatlantisko ceļojumu jomā, apgūstot no sākuma Šetlandes un Fēru salas, bet vēlāk Īslandi, tad Grenlandi un Ziemeļamerikas piekrasti ilgi pirms Kristofers Kolumbs "atklāja" Ameriku.

Lai bargajos dabas apstākļos izdzīvotu, vikingi dzīvoja radnieku grupās. Mazas ģimenes (tēvs, māte un bērni) nespēja tikt galā ar visām saimnieciskajām problēmām, tāpēc kopā dzīvoja grupa asinsradnieku. Darbus izrīkoja ģimenes galva – tēvs. Mantu un vietu mantoja tikai vecākais dēls, tāpēc pārējie dēli parasti kļuva par sirotājiem. Šāda ģimene veidoja brīvos saimniekus, kurus Skandināvijā dēvēja par bondiem (bo – apmetne, māja).

Lai gan vikingu sabiedrībā noteicēji bija vīrieši un precību jautājumus kārtoja vecāki, tomēr arī sievietēm bija savas tiesības, jo viņas drīkstēja šķirties. Vikingi katru vasaru rīkoja sapulces, ko sauca par ting (no senģermāņu ding – lieta). Šeit kopā sanāca visi brīvie bondi un izšķīra strīdus, iztiesāja noziegumus un pārkāpumus, kā arī izvēlēja konungu (mazais ķēniņš), kas bija cilšu vadonis, un bija atbildīgs par kara jautājumiem.

Vikingi dzīvoja sētās, kurās bija daudz ēku. Tie cēla īpaša tipa mājas - garums 10 – 50 m. Sienas bija no akmens, koka vai velēnām. Jumti bija pārklāti ar salmiem, niedrēm vai velēnām. Galvenā ēka bija dzīvojamā māja, taču lopu kūts nereti atradās zem viena jumta ar dzīvojamo ēku. Apkārt ēku grupai bija žogs, kas pasargāja no sirotājiem un meža zvēriem. Vikingu apmetnes parasti atradās fjordu līčos.

Nereti mirušos valdniekus apbedīja kopā ar viņu kuģiem. Mirušo jūrnieku piemiņai krastā novietoja akmeņus, kuros iekala rūnas, kurām vēlāk cilvēki piedēvēja maģiskas spējas.

Vikingiem nebija kompasu, tāpēc parasti kuģojot viņi turējās tuvu krastam, bet, braucot tālāk jūrā, vikingi novēroja sauli un zvaigžņu stāvokli, vēja raksturu, kā arī migrējošo putnu paradumus.

Vikingi nebūt nebija tikai jūras laupītāji, tie bija arī labi tirgotāji. Viņi tirgoja gan ziemeļos iegūtās zvērnādas un vergus, gan arī sagrābto laupījumu. Vikingu izveidotais ziemeļu-dienvidu tirdzniecības ceļš bija svarīgs Eiropai tās ekonomiskajos sakaros ar arābiem un citām Austrumeiropas zemēm. Šajā laikā Rietumeiropas sakari ar arābu zemēm bija apgrūtināti sakarā ar militāriem konfliktiem starp arābiem un Bizantiju, kā arī Bizantijas iekšējiem nemieriem. Savukārt, gandrīz visu Vidusjūru un pat Alpu pārejas bija bloķējuši Ziemeļāfrikas pirāti. Tādējādi Rietumeiropa faktiski bija pilnībā „nogriezta” no Austrumiem.

Zviedru vikingi parasti devās austrumu virzienā. Tranzītam pilnīgi pieņemams no Rietumeiropas uz Tuvajiem Austrumiem izrādījās ūdensceļš caur Baltijas jūru, un tālāk pa Krievijas rietumu daļas upēm un ezeriem. Vikingu izveidotais vienotais tranzīta ceļš ("Ceļš no varjagiem uz grieķiem") sākās tagadējās Latvijas teritorijā, tad pa Daugavu veda līdz Polockai, tad pa mazākām upēm līdz Gņezdovai un Smoļenskai Dņepras krastā, par kuru tālāk līdz Melnajai jūrai. Pa šiem ceļiem risinājās tirdzniecība, kaut gan vājāk aizsargātās vietās notika arī sirojumi.

Par vikingu ietekmi austrumu zemēs liecina tas, ka Bizantijas imperatori no viņiem veidoja elites miesassargu vienības.

Pēdējais skandināvu iekarotāju vilnis vēlās pāri Eiropai 11. gs. sākumā. Šajā ekspansijā piedalījās jaunās kristīgās valstis Dānija un Norvēģija. Sirojumu mērķis bija nevis laupīšana, bet jaunu teritoriju iekarošana. Vislielākos panākumus guva Dānija, kurai uz laiku izdevās iekarot Anglijas lielāko daļu un apvienot vairākas skandināvu zemes. Konungs Knuds I Lielais bija vienlaikus Anglijas, Dānijas, Norvēģijas un Zviedrijas dienviddaļas karalis, bet viņš uzturējās galvenokārt Anglijā. Pēc viņa nāves šis veidojums saira.

Vēstures pētniecība ar arheologa metodēm.

Stundas konspekts

	<p>Vikingu laikmets beidzās 11. gs. vidū, taču Normandijas hercogistes normaņu iekarojumos turpināja saglabāties daudzas vikingu iezīmes. Piemēram, dodoties iekarot Angliju, Normandijas hercogs Vilhelms I Iekarotājs 1066. g. pārcēlās pāri jūras šaurumam ar kuģiem, kas bija būvēti pēc vikingu parauga.</p> <p>Trīs vikingu laikmeta gadsimti izmainīja Eiropas ziemeļdaļu. Bija izveidojušās jaunas Ziemeļeiropas valstis. Kādreizējās maz zināmās, pagāniskās Skandināvijas teritorijas, kuras apdzīvoja ziemeļģermāņu ciltis, vikingu laikmeta gaitā apvienojās spēcīgās valstīs – Norvēģijā, Dānijā un Zviedrijā. No vienas puses vikingu uzbrukumi traucēja dzīves ritmu, postīja saimniecības, iznīcināja kultūras un prasīja cilvēku upurus. No otras puses veidojās jauni tirdzniecības sakari starp Ziemeļu un Baltijas jūru, nostiprinājās saites starp Ziemeļeiropu un Dienvideiropu, attīstījās kuģniecība, notika jaunu zemju atklāšana un kolonizācija.</p>
--	---

Stundas uzbūve

Stundas daļa	Stundas uzdevumi secībā (formulējums ietver caurviju prasmes: sadarbību, domāšanu, kritēriju izvirzīšanu, digitālo, radošumu)	Metodiskais komentārs (izvēles iespējas)	Izmantojamais mācību līdzeklis
Iepriekšējo zināšanu aktualizēšana	5% Klasē tiek aktualizēts jautājums par vikingsiem, tieši neskarot mājās skatīto filmu – ko vikingsi nozīmē šodien, kā mēs viņus saprotam, kur redzam viņu pēdas	Šī sadaļa saplūst ar nākamo Sākam ar prāta vētru	
Problēmu, uzdevumu formulēšana, plānošana	20% Skolotājs uzsāk sarunu par filmu, ko skolēni skatījušies mājās – ko mēs varam saskatīt filmā? Kādas viņu dzīves jomas ir atsegtas – kādi ir jautājumi un problēmas, uz kuriem atbildes varētu meklēt šajā stundā	Skolēniem pašiem jānoformulē jautājumi, kuri	
Darbs	60% Izmantojot iegūtās zināšanas un jau redzētās mācību filmas fragmentus, skolēni pilda darba lapas ar attēliem un kartēm.	Darba lapās skolēniem ir iespēja atpazīt vikingu sadzīves priekšmetus un ieročus. Skolēni salīdzina rezultātus pa pāriem un uzreiz izskata aktuālos jautājumus un neskaidrības klasē	Darba lapas Mājās skatītās mācību filmas fragmenti
Vērtēšana, atgriezeniskā saite	15% Skolēni vienkāršota balsojuma veidā sniedz AS par stundā uzzināto, skolotājs sniedz kopsavilkumu par stundā apgūto un paveikto	Skolotājam būtu vēlams arī piedāvāt veidus, kā skolēns par šo tēmu varētu uzzināt vairāk vai redzēt tēmas atklāsmes populārajā kultūrā – ceļojumi, muzeji, ekskursijas, braucieni ar kuģi, filmas un seriāli	

Ieteicamie mājasdarbi (varianti, ja nepieciešams):

- 1) Pēc iepriekšējā apjomīgā mājas darba, šajā reizē mājas uzdevums nebūtu nepieciešams, īpaši, ja Pilskalnu tēmā seko apjomīgi darbi un uzdevumi;
- 2) Ja tomēr skolotājs uzskata par nepieciešamu – skolēns trīs tēzēs izsaka viedokli par vikingu laikmeta mantojumu Latvijā šodien – kur un kā mēs to redzam, kādas pēdas klasiskajā un populārajā kultūrā ir atstājuši vikings?

Citu autoru ieteicamie papildus mācību līdzekļi: mācību grāmata, uzdevumi.lv, historia.lv,